desnį nei pažymėta archeologijos paminklo apsaugos planuose plotą (apie 1 ha), apimantį žydų kapines ir visą Gintauto Damušio sodybą su kalvos šlaitais.

Į P nuo Balnakalnio esanti papėdės gyvenvietė užima visą čia esančią kalvą (apie 1 ha plotas), kurios R dalyje stovi Romos Vaitkevičienės mūrinė sodyba, o likusi kalvos dalis dirbama. Pagal šurfe rastą lipdytą lygiu paviršiumi 5–6 mm storio sienelėmis keramiką, ši gyvenvietės dalis datuojama maždaug I tūkst. viduriu ir pagal situaciją bei 1970 m. piliakalnio tyrimų duomenis siejama su kiek anksčiau įsikūrusiu Balnakalnio piliakalniu.

Sudargo piliakalnių aplinkos žvalgomieji tyrinėjimai parodė, kad net ir gerai žinomų piliakalnių aplinka dar yra menkai pažįstama, o piliakalnių papėdžių gyvenvietės labai naikinamos žmonių ūkinės veiklos.

VICINITY OF THE SUDARGAS HILL-FORT

In 2005 an archaeological survey of the vicinities of both hill-fort groups of Sudargas (Šakiai district) was performed. During the survey 32 test pits 1 m^2 each were excavated: 20 test pits at the Burgaičiai hill-forts and 12 at the Grinaičiai hill-forts. The survey revealed that the foot settlement of the Burgaičiai hill-forts was considerably damaged by later agricultural activities and was reflected only by loose finds of iron slag and clay daub. The site of the foot settlement at the Grinaičiai hill-forts covering about 2 ha appeared to be preserved. There was an up to 1 m thick cultural layer containing handmade pottery with a smooth and rusticated surface dating to the 1 millennium A.D.

ŠEIMYNIŠKĖLIŲ PILIAKALNIO ŠLAITAI

Gintautas ZABIELA

2005 m. birželio 15 – liepos 14 dienomis LII archeologinė ekspedicija tęsė Šeimyniškėlių piliakalnio (Anykščių r., Anykščių sen.) (A 1427K1) (N55°32'44.6", E25°08'19.6") tyrinėjimus, pradėtus dar 1990 m. 2005 m. buvo šešioliktas iš eilės jo tyrinėjimų sezonas. 2005 m. Šeimyniškėlių piliakalnio tyrinėjimų tikslas buvo įvertinti į jo papėdes XX a. pirmojoje pusėje nuarto grunto (taip pat ir kultūrinio sluoksnio) struktūrą bei informatyvumą, ištirti paskiras už anksčiau tyrinėto ploto (aikštelės) ribų likusias vietas, dar galinčias suteikti naujų duomenų apie piliakalnį (paties piliakalnio archeologiniai tyrimai iš esmės buvo baigti 2004 m.). Šių duomenų reikia tiek piliakalnio raidos pažinimui, tiek ir rengiantis jame statyti medinę pilį. 2005 m. tyrimai buvo vykdomi visose (išskyrus PR, kur yra gilus jau anksčiau tyrinėtas piliakalnio griovys) piliakalnio pašlaitėse. Padarytas trečias ištisinis piliakalnio šlaito pjūvis (V šlaite), nemaža dalis ketvirto šlaito pjūvio ŠR šlaito R dalyje (17 pav.). Aikštelės – šlaito riboje, šalia jau tyrinėtų plotų ištirtos 2 nedidelės vietos, kuriose pagal ankstesnių tyrimų duomenis dar tikėtasi aptikti nesuardytų piliakalnio struktūrų (aikštelės PV krašte ir ŠV (mažojo) pylimo vidiniame (PR) šlaite). Bendras 2005 m. Šeimyniškėlių piliakalnyje tyrinėtas plotas sudarė 241 m^2. Tyrinėjimų metu

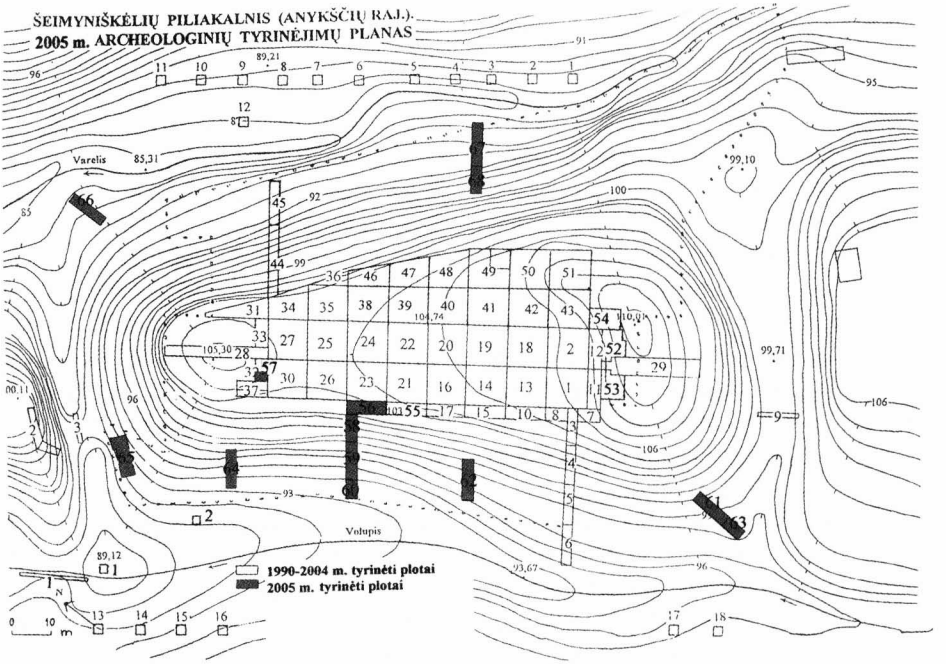

surinkta archeologinė medžiaga perduota AM. Visa ji kaip ir ankstesniais metais datuojama XIII–XIV a.

Aikštelės PV krašte, jos riboje su šlaitu tyrinėtas plotas 56 ir dalinai – plotas 55. Šiuose 3 m pločio plotuose ieškota pirmojo pilies statybos etapo stulpaviečių linijos tąsos, pasektos ankstesnių tyrinėjimų metu. 4 stulpavietės rastos po užplūkto 20–60 cm storio rausvo molio sluoksniu. Jos apvalios, 50–58 cm skersmens arba ovalios, 70x50 cm dydžio, 90–110 cm gylio, stačiomis sienelėmis, plokščiu dugnu. Atstumas tarp dviejų stulpaviečių centrų – 2,25 m. Virš užplūkto molio buvusiame suardytame sluoksnyje rasta 2,3 cm ilgio, 0,8 cm pločio geležinio peilio viršūnė, perdegusių akmenų; po juo, virš įžemio – degėsių dėmelių, likusių nudeginus paviršių prieš įrengiant pilį.

17 pav. Tyrinėtų plotų planas. *A. Janonytės brėž.*
Fig. 17. Layout of the investigated plots.

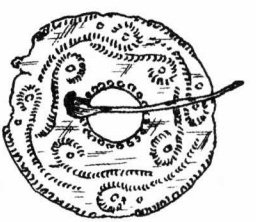

18 pav. Žalvarinė segė iš Šeimyniškėlių piliakalnio. *A. Zabielienės pieš.*
Fig. 18. A bronze fibula found at the Šeimyniškėliai hill-fort.

9 m² dydžio plotas 57 tyrinėtas ŠV (mažojo) pylimo vidinėje pusėje, tarpe, susidariusiame tarp anksčiau tyrinėtų plotų. Jame aptiktas iki 1,8 m storio į pylimą supilto rusvo molio sluoksnis, maždaug per vidurį per-

skirtas 20 cm storio geltono smėlio sluoksnelio. Po rudo molio sluoksniu buvusiame pilkame priesmėlyje 1,45 m gylyje rasta žalvarinė apvali skardinė segė, puošta 8 suriestomis ir į galą susuktomis besijungiančiomis spiralėmis, padarytomis iš įmuštų iškilių taškučių (18 pav.). Segės skersmuo – 3,6 cm, adatos ilgis – 2,9 cm. Tyrinėtame plote aptiktos dvi iki 1,9 m gylio plokščiadugnės stulpavietės, kuriose buvo įkasti 30 cm skersmens stulpai.

V šlaite padarytas ištisinis 27 m ilgio, 2 m pločio, apie 7 m aukščio pjūvis nuo aikštelės pakraščio iki Volupio upelio kranto. Užplūkto molio sluoksnis aptiktas tik viršutinėje šlaito dalyje, kur jis formuoja aikštelės kraštą. Kitur yra tik piliakalnį ariant susidaręs pilkas smėlingas sluoksnis, kuriame šlaito apatinėje dalyje 35–55 cm gylyje rasta pavienių nuo piliakalnio aikštelės nuartų radinių: geležiniai 9,6 cm ilgio, 1,1 cm pločio įtveriamojo peilio ašmenys, 2,8 cm skersmens pentino žvaigždutė su 7 nevienodo ilgio spygliais ir 4,9 cm ilgio užkabinimas nuo diržo, susidedantis iš grandies ir prie jo prikabinto dvišakio kabliuko; žalvarinė keturkampė lieta 1,7x1,4 cm dydžio, 0,7 cm storio plokštelė su dviem skersinėmis skylutėmis. Šiame gylyje pilkame maišytame smėlyje yra daugiau molio tinko ir degėsiukų. Tai XX a. pirmoje pusėje piliakalnio arimų pradžioje susiformavęs sluoksnis, esantis virš 30 cm storio pilko priesmėlio sluoksnio, žyminčio senąjį Volupio upelio krantą. Jame jokių radinių nėra, tačiau aptikta 20–30 cm skersmens akmenų, gulėjusių ant įžemio. Ypač daug 15–35 cm skersmens akmenų, gulėjusių vietomis net per 3 sluoksnius, aptikta senosios Volupio vagos krante, esančiame 145–190 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus (V pav.). Panašu, kad akmenys čia buvo sudėti piliakalnio įrengimo ar funkcionavimo metu, norint padaryti patogesnį priėjimą prie vandens.

Siekiant nustatyti nuarto sluoksnio su radiniais paplitimo plotą, 26 m į PR nuo ploto 60 iširtas plotas 62, o 28 m į ŠV – plotas 64. Plote 62 pilko priesmėlio sluoksnyje 35–55 cm gylyje rastas geležinis 40 cm ilgio, 6x4 mm storio strypelis ir 5,8 cm ilgio, 25 g svorio įtveriamasis arbaletinės strėlės antgalis 4 cm ilgio plunksna; plote 64 rusvo priemolio sluoksnyje 20 cm gylyje – geležinis 4 cm ilgio lenktas sagties liežuvėlis ir XX a. skiriama geležinė vinis keturkampiu koteliu. Žvalgant metalo detektoriumi teritorijoje tarp plotų 62 ir 60 velėnoje rasti žalvariniai 1,4 cm ilgio vyto antkaklės (?) lankelio fragmentas ir 1,7x1–0,4 cm dydžio profiliuoto kabučio dalis; geležinė 4,3 cm ilgio smailėjanti įkotė ir įtveriamasis 5,7 cm ilgio peilis 3,5 cm ilgio, 1,2 cm pločio ašmenimis. Įžemio lygyje plote 64 aptikta 2 m pločio terasa, užplūkta 50–70 cm storio rudo molio sluoksniu. Šio piliakalnio įrengimo laikais suformuoto darinio paskirtis neaiški.

Piliakalnio Š papėdėje, Vorelio slėnio kairiajame krante esančioje kiek plokštesnėje vietoje tyrinėtame plote 66 rasti iki 1,6 m storio rudo priesmėlio ir pilko šlyno sluoksniai, čia suformuoti kasant piliakalnio ŠV griovį. ŠR šlaito apatinėje dalyje kastuose plotuose 67 ir 68 aptikti iki 1,8 m bendro storio pilko dirvožemio ir rudo priesmėlio sluoksniai, o plote 68 – dar ir 14–20 cm skersmens akmenų krovinys, krautas apie 1,3 m pločio terasėlėje. P ir ŠV papėdėse tyrinėtuose plotuose (plotai 61, 63, 65) aptiktas tik 20–30 cm storio buvusio armens sluoksnis be jokių radinių.

Svarbiausias 2005 m. tyrimų sezono rezultatas buvo į piliakalnio papėdes nuartų

sluoksnių įvertinimas. Šiuos sluoksnius XX a. pirmoje pusėje suformavo tuometinis piliakalnio savininkas J. Grimašauskas. Nustatyta, kad PV papėdėje apie 80x10 m dydžio plote yra iki 80 cm storio sluoksnis, susiformavęs piliakalnio kultūrinio sluoksnio ardymo metu, su pavieniais – daugiausia metaliniais – dirbiniais. Jeigu šie sluoksniai, keičiantys piliakalnio vaizdą, pilies statybos metu bus šalinami, iš jų archeologinius radinius reikia išrinkti. Kitose papėdėse susidarę kiek plonesni suarti sluoksniai, kuriuose radinių neaptikta.

SLOPES OF THE ŠEIMYNIŠKĖLIAI HILL-FORT

In 2005 the LII archaeological expedition continued investigation of the Šeimyniškėliai hill-fort (Anykščiai District). It was the sixteenth consequent season. In 2005 investigations were performed on almost all of the hill-fort slopes and at several sites on the edges of the top (Fig. 17). The investigation covered 241 m^2 in total. On the edges of the hill-fort top 6 postholes and a round bronze fibula (Fig. 18) were found. In the layers ploughed down to the foot loose archaeological artefacts were found, among which an iron crossbow arrowhead and a star–shaped spike of a spur should be mentioned. The investigation has revealed that cultural layers of the hill-fort ploughed down in the first half of the 20th century containing loose archaeological artefacts cover an area of about 80x10 m. The artefacts and structural remains discovered dated to the 13th – 14th century (Fig.V).

VEDRIŲ PILIAKALNIO PAPĖDĖS GYVENVIETĖ

Gintautas ZABIELA

2005 m. vykdyti Vedrių piliakalnio (Šilalės r., Upynos sen.) (A 750KP) papėdės gyvenvietės archeologiniai tyrinėjimai, kuriais siekta ištirti piliakalnio P papėdėje, Akmenyno upelio dešiniajame krante, ties jo didesniu posūkiu į P pastebėtą plaunamą tamsų kultūrinį sluoksnį su degusiais akmenimis. Ši vieta buvo aptikta 2004 m. rengiant „Lietuvos piliakalnių atlasą“. Pats Vedrių piliakalnis (N55°30'37.0"; E22°21'33.3") įrengtas Akmenos kairiajame ir Akmenyno dešiniajame krante, jų santakoje esančiame aukštumos kyšulyje, labai nuplautas Akmenos. Papėdės gyvenvietė yra visose piliakalnio papėdėse, apie 4 ha plote.

2005 m. trimis plotais ištirtas bendras 69 m^2 dydžio plotas – centrinė ardomos vietos dalis (VI, 19 pav.). Tyrinėtoje vietoje surastas 80–180 cm bendro storio kultūrinis sluoksnis, buvęs po velėna ir storėjantis į piliakalnio šlaito (Š) pusę. Piliakalnio pašlaitėje tamsiai pilkas, su gausiais degusiais akmenimis ir molio tinku kultūrinis sluoksnis padengtas iki 60 cm storio rusvu dirvožemiu, į P pusę plonėjančiu iki 20 cm. Sluoksnyje rasti 66 vienetai įvairių individualių geležinių, žalvarinių, akmeninių, titnaginių ir net kaulinių radinių. Tarp geležinių yra 8 6,1–9,6 cm ilgio ylos 3,9–6,7 cm darbinėmis dalimis, 5 įtveriamieji 10,5–15,7 cm ilgio peiliai 6,2–10,5 cm ilgio ašmenimis, 3 5,2–13,7 cm ilgio lazdeliniai smeigtukai 1,7x1,4–2,2x1,8 cm skersmens galvutėmis,

V pav. Akmenų juosta Šeimyniškėlių piliakalnio PV pašlaitėje, plote 60 iš R pusės. *G. Zabielos nuotr.*
Fig. V. Stone construction in south-western foot (plot 60) of Šeimyniškėliai hill-fort from eastern side.